

Těžební průmysl: pomoc nebo hrozba?

Dopady těžby na životní prostředí

Těžbou rozumíme proces získávání nerostných surovin ze země. K těmto surovinám patří například zlato, stříbro, diamanty, měď, platina, uran, bauxit a uhlí. Tento informační list se věnuje nejdůležitějším dopadům těžby na životní prostředí.

Yanacochamine v Peru, jeden z největších zlatých dolů na světě. © Sjoerd Panhuysen

Povrchový důl v Indonézii.

Zlatý důl na ostrově Lihir, Papua-Nová Guinea.
© simon dívecha, mpi

Biodiverzita v Kolumbii.
© terence freitas, project underground

Závažné dopady

Dopady těžebních provozů na životní prostředí mohou být velmi vážné:

- Odpady, v mnoha případech plné těžkých kovů a chemikálií, mohou závažně znečišťovat podzemní i povrchovou vodu. Zejména v rozvojových zemích je obyvatelstvo žijící v blízkosti dolů životně závislé na přístupu k čisté pitné vodě. Úniky jedovatých látek mají vliv na kvalitu života obyvatel a na druhovou rozmanitost.
- V pestrých ekosystémech může v důsledku těžby docházet ke ztrátě druhové rozmanitosti. Například těžba tantalové rudy koltanu (používá se do kondenzátorů v mobilních telefonech a další spotřební elektronice) v rezervaci Okapi v Demokratické republice Kongo vedla k obrovským propadům v populacích goril. Především povrchová těžba dokáže fyzicky zničit rozsáhlé oblasti druhově rozmanité krajiny.
- Při většině těžebních procesů se používá nesmírné množství vody k oddělení hodnotných kovů či nerostů od písku či kamene. Tím dochází k poklesu hladiny spodní vody, takže je obtížnější získávat vodu bez pokročilé techniky. Rolníci v Chile intenzivně protestují proti dolování mědi a zlata, jež jim způsobuje nedostatek vody.
- Při těžbě uranu může docházet k vystavení nezdravým dávkám radioaktivity při těžbě, přepravě, využívání a likvidaci odpadů (kromě zjevného rizika atomových bomb a nehod v jaderných elektrárnách). Například studie provedené nevládními organizacemi prokázaly vážnou radioaktivní kontaminaci pitné vody v Nigeru v důsledku těžby uranu francouzskou korporací Areva.

Katastrofy při těžbě zlata

Těžba zlata je nechvalně známá tím, že způsobuje ekologické katastrofy. Ačkoli existují jiné techniky, k těžbě zlata se často používá rtuť a kyanidu, protože jsou nejlevnější. Některé zlatokopecké společnosti vypouštějí toxickou hlušinu přímo do řek a oceánů; jinde jsou za úniky toxických odpadů do zásob pitné vody zodpovědné nehody. Katastrofy se vyskytují běžně po celém světě, například:

- V roce 2000 došlo k úniku kyanidu a dalších toxických vedlejších produktů ze zlatého dolu Baia Mare Aurul v severozápadním Rumunsku. Jed zahubil vše živé v Tise, druhé největší řece Maďarska. Šlo o jednu z nejhorších evropských říčních katastrof všech dob.
- Americká zlatokopecká společnost Newmont v letech 1996-2003 denně vypouštěla 2000 tun důlních odpadů obsahujících rtuť do zálivu Buyat v indonéské provincii Severní Celebes. Došlo k otravě ryb a místní obyvatelé trpěli zdravotními problémy od lehčích kožních onemocnění, přes kožní bulky až po onemocnění nervové soustavy. Studie zadaná indonéskou vládou v roce 2004 odhalila, že voda v zálivu Buyat obsahuje nadměrné hladiny arsenu a mědi. Tato metoda vypouštění hlušiny do moře je zakázána v USA, Kanadě a Austrálii, ale západní společnosti v řadě rozvojových zemí ji stále používají.

DOPADY NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	TĚŽEBNÍ PRŮMYSL	KATASTROFY	BIODIVERZITA	
		GLOBALNÍ	TĚŽBA	VODA

Uzavřené doly: časovaná bomba

Důl nepřestane ohrožovat životní prostředí okamžikem uzavření. Uzavřené a opuštěné těžební projekty mohou být ekologickou časovanou bombou, neboť je prokázána řada případů, kdy společnosti i vlády odmítly vyčistit okolí dolu od jedů a zanechaly tak po sobě nebezpečné dědictví, jež se může šířit do okolního prostředí.

Například na Filipínách je 800 opuštěných dolů roztroušených po venkově, jimž se nevěnuje téměř žádná pozornost. Jedním z hlavních ekologických problémů opuštěných rudných a uhelných dolů je vyplachování kyselin. Vyplachováním kyselin se rozumí výtok kyselé vody (zpravidla) z opuštěných dolů.

Ostrov Rapu Rapu

Australská těžařská firma Lafayette provozuje měděný a zlatý důl na filipínském ostrově Rapu Rapu. Jedním z hlavních finančníků projektu je nizozemská banka ABN Amro. V okolních zátokách došlo v roce 2005 v důsledku dvou úniků kyanidu k úhynům řady mořských organismů. Místní rybáři nedokázali po několik měsíců prodat své úlovky, protože spotřebitelé se obávali kontaminace kyanidem a rtutí. A laboratorní testy skutečně zjistily přítomnost toxického objemu mědi v játrech a mase trpasličí velryby a delfína, kteří byli nalezeni mrtví na pobřeží. Firma popřela, že by užívala rtuti, ale analýzu na přítomnost rtuti ve svém dole neprovedla. Firma Lafayette dodnes nevyřešila vyplachování kyselin z dolu. Podle vědců a báňských odborníků jde o jedno z největších nebezpečí, jež křehkému ostrovu Rapu Rapu hrozí. Z vyšetřovací cesty, kterou v roce 2006 iniciovala vláda Filipín, vzešel požadavek na kvalitnější vládní předpisy a monitoring, jež by těžebním společnostem zabránily v nezodpovědném chování.

Globální uhelné břímě

Spalování a těžba uhlí, především k výrobě elektřiny, přispívá asi 20-25 procenty k celosvětovým změnám klimatu. V Evropě se plánuje výstavba řady nových uhelných elektráren, jež klimatické změny uspíší. Ve většině čínských měst jsou uhelné elektrárny a další průmyslové závody největšími znečišťovateli ovzduší, způsobujícími zdravotní problémy nesmírných rozměrů.

Role těžebního průmyslu v rozvojových zemích

Těžební provozy mohou svému okolí působit vážné sociální a ekologické škody. Vlády rozvojových zemí často postrádají přiměřené možnosti regulace a monitorování k zajištění sociálního a ekologického blaha.

Vlády a společnosti v rozvinutých západních zemích by si tuto skutečnost měly uvědomit a jednat tak, aby těmto škodám zabránily. Měly by zaručit, aby těžební projekty měly ke svému provozu svolení celého společenství (včetně předešlého svobodného a informovaného souhlasu místního obyvatelstva) a aby při nich byly uplatňovány ty nejlepší ekologické postupy.

Předešlým svobodným a informovaným souhlasem se rozumí navázání rovnocenného a uctivého vztahu s místním obyvatelstvem (včetně žen). Ten začíná ohledem k právům místních obyvatel na svou půdu a přírodní zdroje. "Svobodný" znamená, že nikdo by neměl být nucen ani manipulován. "Předešlý" znamená konzultaci před zahájením plánované činnosti. "Informovaný" znamená, že plánované činnosti jsou v plném rozsahu zveřejněny a zpřístupněny ve srozumitelné podobě. "Souhlas" znamená schválení plánovaných činností obyvatelstvem.

Naše požadavky

- Těžební průmyslová odvětví by měla přestat ničit životní prostředí a životy lidí po celém světě. Veškeré nové projekty by měly být zakázány, pokud nedostanou předešlý svobodný a informovaný souhlas místního obyvatelstva.
- Státy EU, Evropská komise a mezinárodní finanční instituce by měly přestat využívat zahraniční pomoci a dalších veřejných financí k podpoře projektů těžby uhlí a uranu. Soukromé banky a penzijní fondy by do projektů těžby uhlí a uranu měly přestat investovat. Všechny tyto instituce by měly zakázat podporu veškerým ostatním těžebním projektům, jež nezískaly předešlý svobodný a informovaný souhlas místních obyvatel.

Zdroje informací: www.minesandcommunities.org | www.nodirtygold.org | Walhi (FOE Indonesia):

http://www.walhi.or.id/eng/buyat_team_summary | World Bank, report 'Cost of pollution in China', July 2007. | World Bank, report 'Extractive industries and sustainable development', 2005. | World Watch Institute, report 'State of the world 2003', 2004. | IUCN-CEESP, Alert on mining in the Philippines, 2007. | World Resources Institute, report 'Navigating the numbers', 2005.